

नेपाल सरकार
अर्थ मन्त्रालय
आन्तरिक राजस्व विभाग

व्यवस्थापन गोष्ठी (२८ र २९ श्रावण २०७२)
ललितपुर घोषणापत्र, २०७२

आन्तरिक राजस्व विभाग देशको आन्तरिक राजस्व संकलन तथा व्यवस्थापन गर्ने एक महत्वपूर्ण निकाय हो । यस विभागद्वारा आर्थिक वर्ष २०७१/०७२ मा आयकर रु ८८ अर्ब ४६ करोड, आन्तरिक तर्फको मूल्य अभिवृद्धि कर रु ३९ अर्ब ५६ करोड, आन्तरिक तर्फको अन्तःशुल्क रु ३१ अर्ब ५ करोड, स्वास्थ्य सेवा कर रु ५६ करोड र शिक्षा सेवा शुल्क रु ४६ करोड गरी कुल रु १६० अर्ब १० करोड कर राजस्व संकलन गरिएको छ । गत आर्थिक वर्षमा संकलन गरिएको कर राजस्व विगत वर्षमा असुली गरिएको कर राजस्वभन्दा १४ प्रतिशतले वृद्धि कायम राख्दै लक्ष्यको तुलनामा १०२ प्रतिशत प्रगति हासिल भएको छ । कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा मूल्य अभिवृद्धि कर, आयकर र अन्तःशुल्कको अनुपात क्रमशः ५.५८, ४.१६० र २.५२ प्रतिशत रहेको छ । कुल राजस्व परिचालनमा आन्तरिक राजस्व विभागको योगदान करिब ४३ प्रतिशत रहेको छ । यस अवधिसम्ममा कुल १२,९२,३४५ करदाताहरु करको दायरामा समाहित भएका छन् जुन कुल जनसंख्याको करिब ४.७ प्रतिशत हुन आउँछ । यी मध्ये व्यावसायिक स्थायी लेखा नम्बर लिने करदाता ७,६५,६०५ तथा व्यक्तिगत स्थायी लेखा नम्बर लिने करदाता ५,२६,७४० रहेका छन् । व्यावसायिक स्थायी लेखा नम्बर लिने मध्ये मूल्य अभिवृद्धि करतर्फ १,५३,८५० र अन्तःशुल्कतर्फ ४६,०८७ करदाता दर्ता रहेका छन् । व्यावसायिक स्थायी लेखा नंबर लिने मध्ये करिब ९८ प्रतिशत करदाताहरुले e-filing गरिरहेका छन् ।

वित्तीय स्थायित्व एवम् आर्थिक वृद्धिको लागि सुदृढ वित्त संरचना निर्माण गर्ने, कर प्रणालीको सुदृढीकरण गर्दै दिगो रूपमा आन्तरिक वित्तीय स्रोत परिचालन गर्ने, छरितो कार्यविधि एवम् विद्युतीय शासन पद्धति मार्फत सहभागिता लागत र संकलन लागत न्यून गर्ने उद्देश्यले पञ्चवर्षीय रणनीति, वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम र विभागद्वारा विभिन्न समयमा घोषणा गरिएका प्रतिबद्धता एवम् नीतिहरुलाई आत्मसात् गर्दै २०७२ साल श्रावण २८ र २९ गते ललितपुरमा सम्पन्न व्यवस्थापन गोष्ठीबाट चालु आर्थिक वर्ष २०७२/०७३ मा तपसिल बमोजिम सुधारका कार्य सम्पादन गर्ने सामूहिक प्रतिबद्धता व्यक्त गर्दछौं ।

तपसिल

१. चालु आर्थिक वर्ष २०७२/०७३ को लागि निर्धारण गरिएको आयकर रु १०९ अर्ब ७ करोड, आन्तरिक तर्फको मूल्य अभिवृद्धि कर रु. ४८ अर्ब १८ करोड, आन्तरिक तर्फको अन्तःशुल्क रु. ३५ अर्ब ९५ करोड, स्वास्थ्य सेवा कर रु. ८३ करोड र शिक्षा सेवा शुल्क रु. ६५ करोड गरी कुल रु. १९४ अर्ब ६८ करोड कर राजस्व संकलन गरिनेछ ।
२. विभिन्न सरकारी, सार्वजनिक एवम् निजीक्षेत्रका निकाय र व्यक्तिहरूले भुक्तानी दिंदा स्रोतमा कर कट्टी गरे नगरेको र स्रोतमा कर कट्टी गरी सोको विवरण तथा कर दाखिला गरे नगरेको अनुगमन एवम् कर परीक्षण गर्ने कार्यलाई प्राथमिकता दिई कुल आयकरमध्ये स्रोतमा संकलन गरिने करको योगदान हालको २५ प्रतिशतबाट बढाई कम्तिमा ३० प्रतिशत पुर्याइनेछ ।
३. चालु आर्थिक वर्षदेखि सबै सरकारी निकायहरूलाई अनिवार्य रूपमा स्थायी लेखा नम्बर लिनु पर्ने व्यवस्था गरिनेछ । ती निकायहरूले भुक्तानीको समयमा स्रोतमा कर कट्टी गरेको रकमलाई विद्युतीय माध्यमबाट राजस्व दाखिला गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
४. चालु आर्थिक वर्षको कायमी कर बक्यौतामध्ये आर्थिक ऐन, २०७२ ले दिएको विशेष सुविधाको कार्यान्वयन तथा कर फछ्यौट आयोग, २०७१ बाट फछ्यौट भएको रकम समायोजन गरी बाँकि रहेको करदाताहरूको लगत अद्यावधिक गरिनेछ र रु. १० लाख भन्दा बढी कर बक्यौता रहेको करदाताको पूर्ण अभिलेख राखी बक्यौता असुलीको कारवाहीलाई तिव्रता दिइनेछ ।
५. विगत वर्षदेखि बेरुजु फछ्यौट रकमभन्दा बेरुजु थप हुने अंक बढी भइरहेको हुंदा आन्तरिक राजस्व विभागको बेरुजु अंक क्रमशः बृद्धि भइरहेको छ । यस्तो बेरुजु कम गर्न वित्तीय अनुशासन कायम गर्दै यथार्थपरक एवम् कानूनसम्मत करारोपण गर्नुका साथै विगतमा कायम भएका बेरुजुमध्ये कम्तीमा ७५ प्रतिशत बेरुजु सम्परीक्षण गरिनेछ ।
६. मूल्य अभिवृद्धि कर नियमावली (सत्रौं संशोधन) ले वस्तुको हकमा मूल्य अभिवृद्धि करमा दर्ता हुन नपर्ने कारोबारको सीमा साविकको रु २० लाखबाट रु ५० लाख गरेको सन्दर्भमा साविकमा स्वेच्छाले मूल्य अभिवृद्धि करमा दर्ता भएका तथा कारोबार रकम थ्रेसहोल्डभन्दा कम भएका करदाताको दर्ता खारेजी सम्बन्धमा तोकिएको छुट्टै कार्यविधि अनुसार दर्ता खारेजीलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरी गुणस्तरीय करदाताहरूको मात्र मूल्य अभिवृद्धि करमा दर्ता कायम राखिनेछ । साथै, करदाता शिक्षा एवम्

संचारलाई प्रभावकारी बनाई **Non-filer** को सीमा ठूला करदाता कार्यालय तथा आन्तरिक राजस्व कार्यालय काठमाडौं क्षेत्र नं १, २, र ३ को हकमा एक प्रतिशतभन्दा तल र अन्य कार्यालयको हकमा १५ प्रतिशतभन्दा तल कायम राखिनेछ ।

७. मूल्य अभिवृद्धि कर विवरण पेश गर्ने करदाताहरूमध्ये शून्य विवरण तथा क्रेडिट विवरण पेश गर्ने करदाताहरूको संख्या बढ्दै गइरहेको छ । चालु आर्थिक वर्षमा मूल्य अभिवृद्धि कर लाग्ने वस्तुको सीमामा भएको परिवर्तित व्यवस्थाको करदाता समक्ष प्रभावकारी रूपले सूचना सम्प्रेषण गरी मूल्य अभिवृद्धि करमा दर्ता भएका, कारोवार बन्द गरेका र लामो समयसम्म कर विवरण दाखिला नगरी बसेका करदाताहरूलाई दर्ता खारेजी प्रकृत्यामा जान प्रेरित गरिने छ भने शून्य विवरण तथा क्रेडिट विवरण पेश गर्नेको संख्या न्यून गरिनेछ । साथै मूल्य अभिवृद्धि कर नियमावली (सत्रौं संशोधन) ले विगतमा स्वेच्छिक रूपमा दर्ता भएका करदातालाई चौमासिक कर विवरण दाखिला गर्न दिएको सुविधामा संशोधन गरी मासिक रूपमा विवरण बुझाउने व्यवस्था २०७२ मंसिरभित्र पूर्ण रूपमा कार्यान्वयन गरिनेछ ।
८. शिक्षा सेवा शुल्क तथा स्वास्थ्य सेवा कर प्रयोजनको लागि दर्ता रहेका करदाताहरूले पेश गर्ने विवरणलाई यस आर्थिक वर्षभित्र कम्प्युटर प्रणालीमा आबद्ध गरिनेछ ।
९. करदाताको सहभागिता लागत तथा समय घटाउन र कर प्रशासनको कार्यबोझ न्यूनीकरण गर्ने उद्देश्यले आय विवरण पेश गर्ने म्याद थप सम्बन्धी निवेदनलाई **online** पेश गर्न र सोही माध्यमबाट स्वीकृति दिने व्यवस्थालाई कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।
१०. विभागले विगतमा जारी गरेका आयकर निर्देशिका, मूल्य अभिवृद्धि कर निर्देशिका, अन्तःशुल्क निर्देशिका, कम्प्युटर विलिङ्ग कार्यविधि, मालवस्तुको आन्तरिक ओसारपसार निर्देशिका, एकीकृत कर परीक्षण दिग्दर्शन तथा **Frequently Asked Question (FAQ)** पद्धतिलाई परिमार्जित एवम् परिष्कृत बनाइनेछ । साथै, पूँजीगत लाभकर निर्देशिका, आकस्मिक कर कट्टी निर्देशिका, दीर्घकालीन करार निर्देशिका तथा मूल्य हस्तान्तरण निर्देशिका (**Transfer Pricing Guidelines**) तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।
११. आन्तरिक राजस्व विभागले प्रशासन गर्ने मूल्य अभिवृद्धि कर, आयकर, अन्तःशुल्क, स्वास्थ्य सेवा कर तथा शिक्षा सेवा शुल्कको कार्यान्वयन गर्ने सन्दर्भमा विकास गरिएको एकीकृत कर प्रणाली

(Integrated Tax System) को प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि सूचना, संचार र प्रविधि सम्बन्धी कार्य संचालन निर्देशिका (Information, Communication and Technology Standard Operating Procedure) निर्माण गरी २०७२ पौष मसान्तभित्र जारी गरिनेछ ।

१२. उच्चस्तरीय कर प्रणाली पुनरावलोकन आयोगको प्रतिवेदनले दिएका सुझावहरूलाई विषयगत प्रकृति अनुसार वर्गीकरण गरी कार्यान्वयन तहसंग सम्बन्धित सुझावहरूलाई यथाशीघ्र कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ भने नीतिगत सुझावहरूको अध्ययन तथा विश्लेषण गरी कार्यान्वयन सम्बन्धी आवश्यक व्यवस्थाको लागि सम्बन्धित निकायमा अनुरोध गरिनेछ ।
१३. कर प्रयोजनको लागि करदाता दर्ता गर्ने सम्बन्धमा हाल कार्यान्वयन गरिदै आएको दर्ता दरखास्त ढाँचा (Registration Application Form) मा परिमार्जन गर्नुका साथै साविकमा दर्ता भएका करदाताको विवरण अध्यावधिक गर्ने सम्बन्धमा Know your taxpayer (KYT) कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । साथै, हाल प्रचलनमा रहेको आय विवरण तथा कर विवरणको ढाँचा समयानुकूल परिमार्जन गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।
१४. राजस्व परिचालनको संभाव्यता, राजस्व जोखिम, करदाता सेवा प्रवाह, कर कानूनको कार्यान्वयन एवम् भौगोलिक एवम् आर्थिक कारोवारको विश्लेषण गरी आन्तरिक राजस्व विभाग र मातहतका कार्यालयहरूको संगठनात्मक पुनर्संरचना एवम् पुनर्गठन गर्ने सम्बन्धमा संगठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षण (O&M) गरी प्रतिवेदन पेश गर्न नियुक्त विशेषज्ञको प्रतिवेदन प्राप्त गरी कार्यान्वयन प्रक्रिया अगाडि बढाइनेछ ।
१५. करदाताको प्रकृति अनुसार अध्ययन तथा विश्लेषण गर्न, नीति निर्माण गर्न तथा क्षेत्रगत जोखिम पहिचान गरी कर परीक्षण तथा कर अनुसन्धानको लागि छनौट गर्न उपयुक्त हुने गरी हाल प्रयोगमा ल्याएको Standard International Trade Code - SITC) को परिमार्जन गर्ने सम्बन्धमा अध्ययन गरी प्राप्त प्रतिवेदनलाई कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।
१६. विद्युतीय माध्यमबाट करको भुक्तानी गर्ने (e-Payment) व्यवस्थालाई सरोकारवाला निकायहरू (Stakeholder) संग समन्वय गरी यसै आर्थिक वर्षदेखि कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ । साथै, कर परीक्षण तथा कर अनुसन्धानको लागि सहयोगी हुने सूचना संबन्धित निकायहरूबाट प्राप्त गर्न ती निकायहरूको विद्युतीय प्रणालीमा पहुँचको लागि समन्वय गरिनेछ ।

१७. करदाताको कारोबारको प्रकृति, क्षेत्र तथा आकारको आधारमा वर्गीकरण तथा राजस्व जोखिमको पहिचान गरी त्यस्ता करदाताको अनुसन्धानात्मक कर परीक्षण, चालु वर्षको कर परीक्षण कार्यमा जोड दिइनेछ । कर परीक्षण पश्चात् कर अधिकृतले दिने विद्यमान कर परीक्षण प्रतिवेदनको सट्टा व्यवसायको प्रकृति अनुरूपका फरक फरक कर परीक्षण प्रतिवेदनको ढाँचा तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।
१८. आन्तरिक राजस्व विभागका प्रभावकारी कार्य सम्पादन, व्यवस्थापनका लागि कार्यान्वयनमा रहेको ५ वर्षे रणनीतिक योजना (Strategic Plan) को मध्यावधि मूल्याङ्कन गरी प्राप्त निष्कर्षको आधारमा भावी सुधार योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।
१९. प्रशिक्षण रणनीति स्वीकृति गरी सोही आधारमा सम्पूर्ण कर्मचारीहरूलाई विषयगत तालिम दिने व्यवस्था गरिनेछ । सहभागीले तालिम कार्यक्रममा देखाएको सक्रियता तथा हासिल गरेको ज्ञान तथा सीपको वस्तुगत मूल्यांकन गरी सोही आधारमा अतिरिक्त स्वदेशी तथा विदेशी तालिममा सहभागी गराइने छ ।
- २० प्रशासकीय पुनरावलोकनका लागि निवेदन दिने करदाताहरूलाई आफ्नो जिकिर प्रत्यक्ष रूपमा राख्नको लागि इजलास खडा गरी सुनुवाईको अवसर दिने व्यवस्थालाई निरन्तरता दिइनेछ । यसको साथै विभागले प्रशासन गर्ने हालको कर कानूनहरू तुलनात्मक रूपमा नवीन रहेको तर यसको कार्यान्वयनमा सन्दर्भमा उठेको विवाद निरुपण गर्ने राजस्व न्यायाधिकरण ऐनका कतिपय प्रावधानहरू प्रचलित कर कानूनसंग तादात्म्य नरहेकोले सोलाई समय साक्षेप बनाउन यसै वर्ष ऐनको संशोधन मस्यौदा तयार गरी अर्थ मन्त्रालयमा पेश गरिनेछ ।
२१. आन्तरिक राजस्व विभाग र मातहतका कार्यालय प्रमुख बीच निर्दिष्ट कार्यगत लक्ष्य हासिल गर्न २०७२ असोजभित्रै कार्य सम्पादन सम्भौता गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।